

LIETUVOS VIETOS BENDRUOMENIŲ ORGANIZACIJŲ SAJUNGA

Kodas 302541776, Konstitucijos pr. 3, Vilnius, LT-09301. Tel.+370 698 33829,
el.p.: lvbosajunga@gmail.com. A/s LT74 4010042402929513 AB Luminor bankas

LRS Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetui

Vidaus reikalų ministerijai

2019-07-01 Nr. 2019/31

LIETUVOS RESPUBLIKOS VIETOS SAVIVALDOS ĮSTATYMO NR. I-533 3, 4, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 24, 27, 29, 32, 33, 35¹ STRAIPSNIŲ IR DEVINTOJO SKIRSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO

Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjunga (toliau tekste, - LVBOS) nuodugniai susipažino su teikiamais LR vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 3, 4, 7, 11, 12, 13, 14, 15 16, 19,20, 24, 24, 27, 29, 32, 33, 33, 35¹ straipsnių ir 9 skirsnio siūlomais pakeitimais bei aiškinamuoju raštu. Pakeitimų tikslas - siekimas stiprinti vietos demokratiją ir pilietinę visuomenę. Pateikto dokumento analizė iškelė nemažai abejonių, klausimų, net ir neigiamų vertinimų priimti Vietos savivaldos įstatymo pakeitimus skubos tvarka.

Kaip pažymėta Europos savivaldos chartijoje, „vietos savivalda – tai vietos valdžios organų teisė ir gebėjimas tvarkyti ir valdyti įstatymų nustatytose ribose pagrindinę viešųjų reikalų dalį, už tai prisiimant visą atsakomybę ir vadovaujantis vietos savivaldos interesais“. Vietos savivalda valstybėje (ypač unitarinėje) tarsi simbolizuoja „valdžios grąžinimą žmonėms“, kai plėtojant demokratiją ir subsidiarų vietos valdžios ir visuomenės veikimą siekiama bendrų tikslų. Bendruomenė paprastai susikuria anksčiau nei valstybė, todėl jai turėtų būti pripažinta prigimtinė teisė savarankiškai tvarkytis ir tik jos valioje nutarti, kokių klausimų ji nepajėgi išspręsti be valstybės pagalbos. Toks subsidiarumo ir teritorinio bendrumo principais grindžiamas bendruomenės veikimas – tai visuomenės iniciatyvų kilimas ir kėlimas „iš apačios“, kai į aukštesnį (regioninį ar valstybinį) valdymo lygį perkeliamos tik tos problemos, kurių nepajėgi išspręsti vietos bendruomenė ir jos išrinkta valdžia

Todėl vietos gyventojams ir vietos bendruomenėms labai svarbūs dalyvavimas vietos problemų sprendimų priėmimo ir įsiklausymas į jų interesų tenkinimą.

I. Iki 9-ojo skirsnio pakeitimuose atkreiptinas dėmesys į šiuos straipsnių pakeitimus:

1. 7 straipsnis. 15 str. 1 dalies papildyme (paryškinta) kyla abejonių balsuojant dėl Etikos ir Antikorupcinės komisijos pirmininkų kandidatūrų iš šių komisijų narių – „*savivaldybės tarybos narių – meras teikia savivaldybės tarybos opozicijos rašytiniu siūlymu, pasirašytu daugiau kaip pusės visų savivaldybės tarybos opozicijos narių, reglamento nustatyta tvarka*“. Pataisoje nenumatytas atvejis, kai tarybos dauguma „pozicija“ balsuoja prieš pateiktas kandidatūras. Tokia situacija gali susidaryti, kaip pavyzdys, - dabartiniu Kauno miesto atveju, kai opozicija sudaro tik penktadalį miesto tarybos. Tokie atvejai susidarę tose savivaldybėse,

LIETUVOS VIETOS BENDRUOMENIŲ ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA

Kodas 302541776, Konstitucijos pr. 3, Vilnius, LT-09301. Tel.+370 698 33829,
el.p.: lvbosajunga@gmail.com. A/s LT74 4010042402929513 AB Luminor bankas

kuriuose didžiąją daugumą sudaro vienos partijos ar visuomeninio komiteto atstovai, ir susidaro grėsmė nesiskaityti su opozicijos nuomone. Būtina šią vietą papildyti.

2. 18 straipsnis. 35¹ straipsnio „Išplėstinė seniūnaičių sueiga“ pakeitimas - prieštarauja ką tik (gegužės mėn.) pasiūlytam LR Seniūnų tiesioginių rinkimų įstatymo projektui. Seniūnaičių sueiga nebegalės deleguoti savo „atstovų... į pretendentų į seniūno pareigas konkurso komisijos narius“, nes LR Seniūnų rinkimų įstatymo projekto 13 straipsnio 2 d. „*Savivaldybės seniūnų rinkimų komisija sudaroma iš:*

1) vieno tos savivaldybės teritorijoje gyvenančio ar dirbančio ir aukštąjį teisinį išsilavinimą turinčio asmens, kurį pasiūlo teisingumo ministras;

2) vieno tos savivaldybės teritorijoje gyvenančio ar dirbančio ir aukštąjį teisinį išsilavinimą turinčio asmens, kurį pasiūlo Lietuvos teisininkų draugija;

3) vieno tos savivaldybės administracijoje dirbančio karjeros valstybės tarnautojo, kurį pasiūlo tos savivaldybės administracijos direktorius;

4) politinių partijų, turinčių joms atstovaujančias frakcijas Seime (toliau – parlamentinė partija), ir (arba) partijų, kurioms skiriami valstybės biudžeto asignavimai politinės partijos veiklai finansuoti (toliau – finansuojama partija), pasiūlytų asmenų;

5) partijų, partijų koalicijų, per paskutinius savivaldybės tarybos rinkimus gavusių ne mažiau kaip 2 šios savivaldybės tarybos narių mandatus, pasiūlytų asmenų“.

Šį straipsnį būtina taisyti, nes priėmus Seniūnų rinkimų įstatymą, šią vietą teks skubiai taisyti.

II. Pastabos ir pasiūlymai 9 skirsnii „Gyventojų dalyvavimas, tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus“.

Devintojo skirsnio papildymui LVBOS pritaria. Tačiau būtina prisiminti, kad piliečių dalyvavimas apibūdinamas kaip „piliečių ir administratorių sąveika, susijusi su viešosios politikos sprendimais ir viešosiomis paslaugomis“ (Callahan, 2007). Piliečių dalyvavimas suprantamas kaip turintis tiesioginę įtaką viešosios politikos formavimui ir įgyvendinimui, o piliečiai laikomi integralia valdysenos proceso dalimi, reikšmingai įtakojančia svarbius bendruomenę liečiančius sprendimus. Dalyvavimas yra plati sąvoka, todėl tyrinėtojai nesutaria kaip apibrėžti, kokį elgesį ar veiklą reiškia dalyvavimas. *Greta šios sąvokos vartojamos ir kitos: į(si)traukimas, įgalinimas, svarstymas, aktyvinimas ar aktyvus pilietiškumas.*

LVBOS manome, kad klasifikuojuant bendruomenės dalyvavimą, yra penki komponentai: informavimas, konsultavimas, įtraukimas į procesų sprendimą, bendradarbiavimas dirbant kartu su piliečiais kiekvieno sprendimo aspektu ir įgalinimas, kuriuo galutinio sprendimo priėmimas perduodamas piliečiams / bendruomenei. VŠĮ devinto skirsnio pakeitime yra tik du bendruomenės dalyvavimo aspektai: informavimas ir konsultavimas. Į

LIETUVOS VIETOS BENDRUOMENIŲ ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA

Kodas 302541776, Konstitucijos pr. 3, Vilnius, LT-09301. Tel.+370 698 33829,
el.p.: lvbosajunga@gmail.com. A/s LT74 4010042402929513 AB Luminor bankas

konsultavimą įtraukta apklausa. Tačiau piliečių „įtraukimo į sprendimų priėmimą“ įstatymiškai Lietuvoje apima tik pirmas dvi formas. Šią teisę aprašo ir Orhuso konvencija.

3. LVBOS atkreipia dėmesį, kad keičiamo **devintojo skirsnio pavadinime** vartotina ne bendrinė sąvoka „gyventojai“, o „savivaldybės gyventojai“, arba „vietos gyventojai“, kaip tai apibrėžta įstatymo 3 straipsnio 2 ir 11 dalių nuostatos, kad vietos savivaldos teisės įgyvendinimo subjektai yra būtent „**savivaldybės bendruomenės**“ – „*savivaldybės nuolatiniai gyventojai, bendrais viešaisiais poreikiais, interesais ir savivaldos teisiniais santykiais susieti su savivaldybės taryba ir kitais viešojo administravimo funkcijas atliekančiais subjektais*“, o 4 straipsnyje įtvirtintas principas, kuriuo grindžiamas vietos savivaldos įgyvendinimas – „**savivaldybės gyventojų dalyvavimo tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus**“. Pakeistas pavadinimas prieštarauja skirsnio straipsniuose minimiems „vietos gyventojams“ ir atsiranda galimybė manipuluoti gyventojų apibrėžimu (galima dalyvauti ir kitos savivaldybės gyventojams?), pažeidžia vietos gyventojų teises ir sukelia galimybes įtakoti savivaldybės sprendimams kitų savivaldybių gyventojams.

Siūlome 9 skirsnio pavadinimą – „**Vietos (savivaldybės) gyventojų dalyvavimas tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus**“.

4. **36 straipsnyje** aprašytose sąlygose atsiradusi sąvoka „**konsultavimasis**“ sveikintina, tačiau jos taikymas kelia abejones.

Savivaldybės pagal galiojančią praktiką nesistengia konsultuotis, o apsiriboja tik **informavimu**, kuris aprašomas **37 straipsnyje**. Dabartiniu metu konsultavimasis su gyventojais (visuomene, bendruomene) ir jų informavimas yra reglamentuojamas ir kituose įstatymuose: LR teritorijų planavimo, Statybų, Architektūros, Želdynų, Triukšmo valdymo, Vandens, Aplinkos oro apsaugos, Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ir kituose įstatymuose. Primename, kad mūsų valstybėje, vienintelėje iš sovietinės imperijos išsivadavusioje Baltijos ir Vidurio Europos valstybėje, išliko mažai pakitusi sovietinės okupacijos laikotarpiu suformuota ir griežtai centralizuota administracinė teritorinė struktūra. Net demokratiškai išrinktose tarybose veikia „vienos tiesos“ nuostata. Savivaldybės labai nenoriai konsultuojasi su gyventojais. Tai daugiau formalus reikalas, kuris užims laiką – 10 darbo dienų (37 str. 6 dalis).

Demokratinėse šalyse vietos savivalda yra ne tik savarankiško jos egzistavimo, bet ir pilietiškumo ugdymo bei demokratinės plėtros pagrindas. Lietuvoje, kaip matome, šis pagrindas yra silpnesnis nei kitose Europinėse šalyse. Dar 2007 m. kovo 14 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 28 buvo parengta Vidinė savivaldybių decentralizacijos koncepcija. Koncepcijos išvadose, beje, nurodoma: „Kadangi valstybės teritorijos administraciniai teritoriniai vienetai, kuriems laiduota vietos savivaldos teisė, yra labai dideli, *Lietuvoje iki galo*

LIETUVOS VIETOS BENDRUOMENIŲ ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA

Kodas 302541776, Konstitucijos pr. 3, Vilnius, LT-09301. Tel.+370 698 33829,
el.p.: lvbosajunga@gmail.com. A/s LT74 4010042402929513 AB Luminor bankas

neišnaudotos subsidiarumo principo, numatyto Europos vietos savivaldos chartijoje ir nustatyto Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme, taikymo vietiniu (savivaldybių) lygiu galimybės”.

Kaip visuomenės atsakas į neužbaigtą teritorinę administracinę reformą ir savivaldos vietose stygių, Lietuvoje masiškai ėmė kurtis vietos bendruomenės, kurių jau netenkina vietos savivaldybių veiksmi, nepakankamas informavimas ir neskaidrūs sprendimai. Remiantis „Transparency International Lietuvos skyrius“ 2014 metų Spinter tyrimais „Lietuvos gyventojų apklausa apie savivaldos atvirumą“, tik 34 proc. gyventojų patenkinti savivaldybių teikiama informacija apie savo veiklą, o 51 proc. teikiama informacija netenkina. Nepakankama galimybė dalyvauti savivaldybės klausimų svarstyme nepatenkinti 49 proc. gyventojų. Vietos gyventojai nepatenkinti ir teikiamomis veiklos ataskaitomis (44 proc. sunkiai suprantamos), 27 proc. norėtų žinoti, „Ką savivaldybė daro su iš gyventojų gautais pasiūlymais, į ką konkrečiai atsižvelgta ar neatsižvelgta ir kodėl“. Tyrimo išvadose sakoma, kad „gyventojams ne visada pakanka informacijos apie konkrečias savivaldybių veiklas“. 2019 m. „Transparency International Lietuvos skyrius“ atliktame tyrime „Skaidrios savivaldos link“ savivaldybės skelbia mažiausiai apie „darbuotojus, jų interesus... bei gyventojų įtraukimą į sprendimų priėmimą“. Net trečdalis savivaldybių neskelbia apie galimybes įtraukti į sprendimų priėmimą. Vadinasi, darytina išvada, kad ir neinformuoja. 2016 metų atlikto tyrimo duomenimis, didžioji gyventojų dauguma nedalyvauja sprendžiant vietos reikalus.

Todėl **37 straipsnio 2 d.** skelbiami „**Reikalavimai informavimui**“ labai sveikintini. Siūlome apibrėžti, kad kiti informacijos skelbimo būdai būtų ir: „**seniūnija, skelbimų lentos, socialiniai tinklai**“.

LVBOS pritaria 38 ir 39 straipsniams „**Reikalavimai konsultavimuisi**“ ir Konsultavimosi su vietos gyventojais formos“.

5. 40 straipsnis „Bendrieji vietos gyventojų apklausos principai“.

Pastaruoju metu apklausos, arba „mini referendumai“, sprendžiant miestų ir miestelių infrastruktūros pakeitimo, želdinių formavimo, parkų ir rekreacinių zonų pertvarkymų projektus, vietos gyventojų nuomonės išaiškinimui apklausos principas tampa kone svarbiausiu vietos gyventojų reikalavimu - „**konsultavimosi**“ būdu, nes savivaldybės niekaip nenori išgirsti seniūnijų, vietos gyventojų keliamų reikalavimų ne tik informuoti apie pertvarkas, bet ir numatytus planus, įtraukti į projektų ir pasiūlymų svarstymus, įsiklausyti į gyventojų norus. Kaip rodo praktika, dažnoje savivaldybėje informacija apie teritorijų planavimo, žemės paskirties keitimo, rekreacinių zonų, draustinių miestuose paskirties keitimo, nekilnojamo turto vystytojų planus gyventojai informuojami arba pavėluotai, arba jau prasidėjus darbams. Paminėtini žinomiausi 2018 m. pabaigos Kauno Veršvos ir Nemuno – Nevėžio santakos draustinių žemės paskirties keitimas Kauno Lampėdžių rajone, Vičiūnų vandenvietės griežtos apsaugos zonos mažinimas, Nemuno krantinės Kauno Žemuosiuose Šančiuose

LIETUVOS VIETOS BENDRUOMENIŲ ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA

Kodas 302541776, Konstitucijos pr. 3, Vilnius, LT-09301. Tel.+370 698 33829,
el.p.: lvbosajunga@gmail.com. A/s LT74 4010042402929513 AB Luminor bankas

rekonstrukcijos planai, kuriuose pakeistuose planuose numatomi sklypai ir statybos. Ne ką mažiau žinomos ir nuskambėjo Vilniaus Misionierių statybos, Reformatų, Sapiegų parkų, Šiaulių ir Panevėžio, Raseinių r. Ariogalos ir kitų miestų parkų „tvarkymas“, iškertant medžius. Netgi statant Kauno regeneracinę elektrinę (atliekų deginimo), buvo numota į gyventojų protestus.

Atlikus paprastą paiešką internete apie vykdomas vietos gyventojų apklausas Lietuvos savivaldybėse, apklaustos savivaldybėse vykdomos labai retai, dažniausiai keičiant seniūnijos ar gyvenamos vietovės ribas, gatvių pavadinimus. Vietos gyventojų apklaustos tvarkos aprašus paskelbusios rajonų, Vilniaus, Klaipėdos miestų savivaldybės, kai tuo tarpu Kauno miesto savivaldybė tokio neturi, tačiau patvirtinusi „Kauno miesto savivaldybės informacijos pateikimo visuomenei tvarkos aprašą“ (Administracijos direktoriaus įsakymas Nr. A-878, 2018-03-14), kuriuo apribojusi savivaldybės teikiamą informacijos pateikimą žiniasklaidai, interneto svetainėje.

LVBOS siūlo sustiprinti 40 straipsnį, taikyti jį dažniau, tačiau jokių būdu neturi būti *patariamąjo pobūdžio*. Jo rezultatai turi būti sprendžiamieji, išskyrus neigiamą (nepitarimą arba nesurinkus reikiamo skaičiaus parašų) apklaustos rezultata.

40 str. 4 d. „duomenų patikimumui“ siūloma įrašyti, kaip nurodomas (apibrėžiamas) „duomenų patikimumas“. Toks neapibrėžtumas sudarys sąlygas neskaidrumui ir nepasitikėjimui.

6. 41 straipsnis „Vietos gyventojų apklausai teikiami klausimai“.

6.1. **41 str. 1** siūlome išvardinti „savivaldybių savarankiškas funkcijas“, nes ne visi jas žino.

6.2. **41 str.** siūlome papildyti: „kitais apklausų atvejais: „*numatytais Statybų, Architektūros, Želdynų, Triukšmo valdymo, Vandens, geriamojo vandens tiekimo ir nuotėkų tvarkymo, Aplinkos oro apsaugos, Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ir kituose teisės aktuose numatytais konsultavimosi ir informavimo atvejais*“.

Manome, kad apklausoms būtina skirti didesnę dėmesį.

7. 43 straipsnis Vietos gyventojų apklaustos teritorija.

Siūlome numatyti, kad apklaustos teritorija turi būti ne mažesnė, kaip seniūnijos teritorija. Siūlytina pažymėti apklaustos teritorijos klausimų kriterijus, t. y., kokiais atvejais apklausama visos savivaldybės teritorijos gyventojai, kokiais – vietos, seniūnijos gyventojai. Tai padės išvengti valdžios atstovų manipuliacijų apklaustos teritorija, vilkinimo.

8. 44 straipsnis „Vietos gyventojų apklaustos paskelbimo teisė ir įgyvendinimas“.

LIETUVOS VIETOS BENDRUOMENIŲ ORGANIZACIJŲ SĄJUNGA

Kodas 302541776, Konstitucijos pr. 3, Vilnius, LT-09301. Tel.+370 698 33829,
el.p.: lvbosajunga@gmail.com. A/s LT74 4010042402929513 AB Luminor bankas

43 str. 3 dalyje siūlome papildyti: „Savivaldybės gyventojai apklausos paskelbimo iniciatyvos teisę įgyvendina ne mažiau kaip 3 procentų iniciatyvinės grupės siūlomos apklausos teritorijos / seniūnijos vietos gyventojų reikalavimu“.

Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos pateikti pasiūlymai sudarytų didesnes galimybes įtraukti vietos gyventojus į vietos reikalų sprendimų priėmimą, padėtų išvengti konfliktų, korupcijos apraiškų, sudarytų sąlygas efektyvesniam valstybės valdymui vietos savivaldos lygmeniu, didesnio pilietinės visuomenės įsitraukimo į aktualių problemų sprendimą bei valstybės demokratizacijos procese. Vietos savivaldos įtvirtinimas mažesniuose teritoriniuose vienetuose skatintų šiuo metu "merdinčių" miestelių (tarpukario valsčių centrų) ekonominę, kultūrinę bei socialinę plėtrą ir padėtų stabdyti neigiamus demografinius procesus.

Rašte naudotasi:

1. Lietuvos Vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 3, 4, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 24, 27, 29, 32, 321, 33, 35¹ straipsnių ir devintojo skirsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas;
2. „Transparency International Lietuvos skyrius“ 2014 metų Spinter tyrimais „Lietuvos gyventojų apklausa apie savivaldos atvirumą“;
3. 2019 m. „Transparency International Lietuvos skyrius“ atliktu tyrimu „Skaidrios savivaldos link“;
4. „Vietos gyventojų apklausų 2013-2014 metais savivaldybėse stebėseną“, Vidaus reikalų ministerijos Viešojo valdymo politikos departamento Vietos savivaldos politikos skyrius.
5. Europos savivaldos chartija.

Pirmininkas

Ramūnas Navickas